

Broj: 01-184/24

Sarajevo, 13.03.2024. godine

**PROGRAM
ZAŠTITE, OČUVANJA, KORIŠTENJA I PROMOCIJE ZAŠTIĆENIH PODRUČJA
ZA 2024. GODINU**

Sarajevo, mart 2024. godine

Pripremili:	Kontrolisao:
Elma Karović, stručni rukovodilac Sektora za zaštićena prirodna područja 	 DIREKTOR Asad Jelešković, dipl.ing.polj.
Upravni odbor KJU za zaštićena prirodna područja	Otvrdjuje
Mario Vukasović, v.d. predsjednika Upravnog odbora	

Sadržaj:

I UVODNI DIO	4
II DEFINISANE AKTIVNOSTI KOJE SE PLANIRAJU REALIZOVATI NA ZAŠTIĆENIM PODRUČJIMA NA NIVOU JAVNE USTANOVE	5
II 1. Plan zaštite divljači	5
II.2. Prijedlog plana zaštite, upravljanja i održivog korištenja ihtiofonda u vodotocima u zaštićenim područjima Kantona Sarajevo	5
II.3. Operativni plan zaštite od požara	5
II.4. Unapređenje i održavanje postojećeg web gis preglednika	6
II 5. Nadzornička služba zaštite prirode u Javnoj ustanovi	6
II 6. Edukacija uposlenika	7
II 7. Studijska putovanja	7
III DEFINISANE AKTIVNOSTI IZ PLANOVA UPRAVLJANJA I PRIVREMENIH UPRAVLJAČKIH SMJERNICA	7
III 1. Spomenik prirode "Skakavac"	7
III 2. Spomenik prirode "Vrelo Bosne"	9
III 3. Zaštićeni pejzaž "Bijambare"	12
III 4. Zaštićeni pejzaž "Trebević"	14
III 5. Zaštićeni pejzaž "Bentbaša"	15
IV PREGLED PROJEKATA JAVNE USTANOVE	16
V SPORAZUMI JAVNE USTANOVE SA DRUGIM INSTITUCIJAMA	19

Na osnovu člana 27. Zakona o ustanovama („Službeni list R BiH“, br. 6/92, 8/93 i 13/94), člana 156. stav 2. Zakona o zaštiti prirode („Službene novine Federacije BiH“, broj 66/13) i člana 26. Pravila Kantonalne javne ustanove za zaštićena prirodna područja, Upravni odbor Kantonalne javne ustanove za zaštićena prirodna područja na prvoj konstituirajućoj sjednici održanoj dana 13.03.2024. godine utvrdio je

PROGRAM
ZAŠTITE, OČUVANJA, KORIŠTENJA I PROMOCIJE ZAŠTIĆENIH PODRUČJA
KANTONALNE JAVNE USTANOVE ZA ZAŠTIĆENA PRIRODNA PODRUČJA
ZA 2024. GODINU

I UVODNI DIO

Program zaštite, očuvanja, korištenja i promocije je izrađen na osnovu planova upravljanja zaštićenih područja i privremenih upravljačkih smjernica za Zaštićeni pejzaž "Bijambare" usklađen s raspoloživim finansijskim sredstvima koji su utvrđeni u Budžetu Kantona Sarajevo i finansijskim sredstvima koje Javna ustanova ostvari naplatom usluga sa zaštićenih područja. Drugi izvori finansiranja Javne ustanove su projekti koje kandiduje prema drugim institucijama i iz fondova EU.

Zaštićena područja čine 2,46% površine Kantona Sarajevo.

Program sadrži tri poglavlja i to:

- definisane aktivnosti koje se planiraju realizovati na svim zaštićenim područjima Javne ustanove,
- definisane aktivnosti iz planova upravljanja,
- aktivnosti koje nisu definisane planovima upravljanja.

Nadzor nad zakonitošću rada Javne ustanove provodi Ministarstvo komunalne privrede, infrastrukture, prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša Kantona Sarajevo. Javnom ustanovom upravlja Upravni odbor sastavljen od predsjednika i dva člana.

II DEFINISANE AKTIVNOSTI KOJE SE PLANIRAJU REALIZOVATI NA ZAŠTIĆENIM PODRUČJIMA NA NIVOU JAVNE USTANOVE

U daljem dijelu teksta biće navedene planirane aktivnosti koje će obuhvatati realizaciju aktivnosti na svim zaštićenim područjima.

II 1. Plan zaštite divljači

Na osnovu usvojenog Plana zaštite divljači za 2024. godinu planirana je izrada prijedloga plana zaštite divljači na zaštićenim prirodnim područjima Kantona Sarajevo 2024. /2025. Godina.

Pravni osnov za izradu navedenog dokumenta je sadržan u odredbama Zakona o lovstvu FBiH ("Sl. novine Federacije BiH", br.4/06 i 81/14), te odgovarajućim podzakonskim aktima donesenim na osnovu ovog zakona, a koji tretiraju gospodarenje s divljači u zaštićenim prirodnim područjima Kantona Sarajevo.

Operativni plan zaštite divljači obuhvatati će:

- ✓ Monitoring i procjena zdravstvenog stanja divljači i vodenih ptica na zaštićenim prirodnim područjima Kantona Sarajevo;
- ✓ Po uočenoj potrebi terenski izlazak eksperata za uzorkovanje odgovarajućeg materijala za parazitološke, mikrobiološke i molekularno - dijagnostičke pretrage divljači, šišmiša i vodenih ptica na zaštićenim prirodnim područjima Kantona Sarajevo;
- ✓ Provođenje i kontrola antiparazitnog tretmana divljači u zaštićenim prirodnim područjima Kantona Sarajevo kod kojih je dijagnostičkim pretragama ustanovljeno prisustvo parazita.

II.2. Prijedlog plana zaštite, upravljanja i održivog korištenja ihtiofonda u vodotocima u zaštićenim područjima Kantona Sarajevo

Javna ustanova je izradila plan zaštite ihtiofaune na zaštićenim prirodnim područjima Kantona Sarajevo za 2023. godinu. Na osnovu njega izvršene su terenske aktivnosti (Prirodno-matematički fakultet Univerziteta u Sarajevu) koje su dale odgovor na pitanje o kvalitativno-kvantitativnoj zastupljenosti ihtio populacija i predložena rješenja za dalje. Prvi prijedlog je da Javna ustanova izradi Plan o zaštiti, upravljanju i održivom korištenju ribljeg fonda u vodotocima u zaštićenim područjima Kantona Sarajevo. Drugi prijedlog, osim mjera zaštite, obuhvata i oplemenjivanje vodotoka (unos preporučenih ribljih vrsta), kao i potrebno uklanjanje korovskih vrsta (jezero na Stojčevcu), a sve usklađeno sa zakonom o zaštiti prirode kao i zakonima o proglašenju područja. S ovim u vezi donijeće se Plan zaštite, upravljanja i održivog korištenja ihtiofonda u vodotocima u zaštićenim područjima Kantona Sarajevo, a koji će obuhvatiti navedene prijedloge.

II.3. Operativni plan zaštite od požara

Javna ustanova će u skladu s odredbama Pravilnika o sadržaju planova za zaštitu šuma od požara („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 31/12) izraditi Operativni plan zaštite od požara za zaštićena prirodna područja za 2024. godinu i isti će biti dostavljen Ministarstvu privrede Kantona Sarajevo -

Upravi za šumarstvo na znanje. Na osnovu navedenog dokumenta Ustanova će provoditi zadate aktivnosti.

II.4. Unapređenje i održavanje postojećeg web gis preglednika

Web gis preglednik uspostavljen prije tri godine s ciljem prostornog predstavljanja podataka o diverzitetu svih područja. Uspostavljene su prostorne baze podataka koje je kontinuirano potrebno ažurirati, a za svako područje posebno. S ciljem unapređenja unosa velike količine podataka potrebno je pojednostaviti postojeći preglednik na način da svako zaštićeno područje bude posebna baza podataka sa različitim atributivnim vrijednostima a radi lakšeg unosa dobivenih podataka.

II 5. Nadzornička služba zaštite prirode u Javnoj ustanovi

U 2024. godini predviđaju se aktivnosti na zaštiti, održavanju i očuvanju prirodnih vrijednosti, a ogledaju se u sljedećem:

- Neposredan nadzor u zaštićenim prirodnim područjima,
- Provođenje mjera operativnog programa protivpožarne zaštite,
- Provođenje mjera iz Plana zaštite divljači na zaštićenim prirodnim područjima,
- Provođenja mjera iz Plana zaštite ihtiofaune na zaštićenim prirodnim područjima,
- Provođenje mjera iz Plana upravljanja otpadom (na osnovu već izrađenog plana),
- Kontinuirana dopuna i ažuriranje informacija web gis preglednika o zaštiti biodiverziteta i geodiverziteta,
- Održavanje i čišćenje putnih komunikacija i vodotokova u zaštićenim područjima,
- Održavanje putnih komunikacija u zimskom periodu,
- Kontrola rada s mjerama zaštite fizičkih i pravnih lica koja obavljaju odgovarajuće djelatnosti u zaštićenim područjima,
- Održavanje web stranice i društvenih mreža Ustanove s ciljem informisanja javnosti,
- Saradnja s nevladinim sektorom, udruženjima i lokalnim zajednicama.

Za realizaciju gore navedenih aktivnosti zadužene su Nadzornička služba i Stručna služba zaštite, održavanja, unapređenja i promocije, Ekonomska služba i Pravna služba, svaka u okviru svog posla. Nadzornici će vršiti neposredan nadzor na zaštićenim prirodnim područjima te će pratiti eventualne promjene prirodnih vrijednosti, preduzimati preventivne mjere zaštite (dežure na terenu vezane za sprečavanje pojave bespravni sječa, krivolova, pojave požara, prikupljanja podataka koja su vezana za divljač, radnje koje su vezane za njegu šume i ostale poslove), nadzirati djelatnosti korisnika koje moraju biti u skladu s dozvoljenim mjerama, davati informacije o području i sl.

Saradnici u okviru stručne službe će obavljati stručne poslove po pitanju nadzora nad realizacijom monitoringa prirodnih vrijednosti koje će obavljati angažovana ovlaštena pravna lica i mjera koje su zadane kroz planove i programe Javne ustanove. Također u oblasti kontinuiranih poslova iz rada drugih službi Javne ustanove.

II 6. Edukacija uposlenika

Zaštićena područja evidentno svake godine posjeti sve veći broj turista. Uposlenici Javne ustanove će proći kroz programe usavršavanja i dopunskog školovanja da bi mogli odgovoriti zahtjevima posjetilaca i preporukama struke.

II 7. Studijska putovanja

Ukoliko se steknu uslovi Ustanova će organizovati studijske posjete drugim zaštićenim područjima u zemljama regiona i Evropske unije za manji broj uposlenika u trajanju od deset dana s ciljem razmjene iskustava uposlenika zaštićenih područja. Na studijske posjete će ići različiti profili uposlenika zavisno od tema koje budu aktuelne i u zavisnosti od oblasti koje budu prezentovane.

III DEFINISANE AKTIVNOSTI IZ PLANOVA UPRAVLJANJA I PRIVREMENIH UPRAVLJAČKIH SMJERNICA

III 1. Spomenik prirode "Skakavac"

Očuvanje staništa i vrsta

Prema ranije utvrđenim smjernicama na poslovima uzgoja i zaštite poduzete su mjere preventivne zaštite šuma s naglaskom na kontinuiranu borbu protiv potkornjaka, koji je uz imelu najznačajniji biološki štetnik na našem području.

Preventivne mjere borbe protiv potkornjaka i monitoring sadrže:

- ✓ Optimiziranje broja lovnih klopki i njihov pravilan prostorni raspored,
- ✓ Nabavku najdjelotvornijih feromona prema vlastitim saznanjima i preporukama stručnjaka,
- ✓ Sanitarnu sječu i konsignaciju sanitarnih užitaka koje su prvi posao čim vremenske prilike na terenu to dopuste kako bi se pravilno i pravovremeno uklonila zaražena stabla.

U cilju provođenja efikasnijih mjera zaštite šuma, planiramo angažovanje Šumarskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu za pružanje usluga na procjeni zdravstvenog stanja šuma u zaštićenim područjima. Vrijednost navedene aktivnosti iznosi 6.000,00 KM i obezbijedena je iz vlastitih sredstava Javne ustanove. Pored zaštite šuma od nametnika izvršit će se nastavak aktivnosti na provedbi kontinuiranog monitoringa biodiverziteta šumskih ekosistema na uspostavljenim trajnim ploham. Prikupljanje podataka koji ukazuju na stanje staništa i definisanja odgovarajućih mjera očuvanja prirodnih vrijednosti.

➤ Očuvanje livadskih ekosistema

U cilju očuvanja livadskih ekosistema s brojnim ednemičnim, rijetkim i ugroženim vrstama biljaka, planira se uspostava kontinuiranog monitoringa biodiverziteta livadskih ekosistema. Uspostava kontinuiranog monitoringa biodiverziteta livadskih ekosistema na uspostavljenim trajnim ploham izvršit će se s ciljem zaštite ovih staništa kroz kontinuirano prikupljanje podataka koji služe za praćenje stanja identificiranih vrsta i definisanja odgovarajućih mjera očuvanja prirodnih vrijednosti, unapređenje zaštite i konzervacije elemenata prirodnog diverziteta.

➤ Zaštita divljači

Nakon usvajanja godišnjeg plana zaštite divljači na zaštićenim prirodnim područjima, a u skladu sa izrađenim terenskim uputstvima, za područje Spomenika prirode "Skakavac" obezbijedit će se postavljanje određene količine hrane i soli potrebne za prihranu divljači tokom zimskim mjeseci. Kontinuirano će se vršiti evidentiranje prisustva divljači na području pomoću praćenja tragova kretanja pojedinih vrsta divljači, kao i sa snimaka s postavljenih fotozamki (kamera).

➤ **Plan reintrodukcije i reintrodukcija divlje orhideje - gospina papučica (*Cypripedium calceolus* L.)**

Prošlogodišnjim istraživanjima utvrđeno je stanište ove ugrožene vrste iz porodice Orchidaceae. Kako postoje uslovi staništa dobivenim dokumentom, predložena je njena ponovna introdukcija. U cilju reintrodukcije vrste, a u skladu sa svim pozitivnim pravnim aktima potrebno je izraditi Plan za vraćanje u prirodno stanište. Izrada plana podrazumijeva ponovno uvođenje vrste na područje na kojem je vrsta skoro nestala, ali još postoje povoljni uvjeti staništa za njezin opstanak, a što u konačnici ima za cilj zaštitu biljnih vrsta i nastojanje da se omogući ponovni opstanak vrste u području iz kojega je nestala. Sredstva potrebna za ovu aktivnost iznose 4.000,00 KM i obezbijeđena su iz budžeta Ustanove.

➤ **Monitoring vode za piće**

Monitoring vode za piće omogućava pregled stanja i kontrolu vode i od primarnog je značaja za sigurnost zdravstvene zaštite korisnika ovog područja. Ovaj monitoring je redovna aktivnost i isti programom obuhvata mikrobiološke i fizičko-hemijske analize na dvije monitoring tačke. Za uzorkovanje i analizu vode za piće zadužen je Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo.

➤ **Monitoring zemljišta**

Prema stručnim preporukama Federalnog zavoda za agropedologiju planiran je monitoring zemljišta na dvije monitoring tačke, a odnosi se na otvaranje pedoloških profila do matičnog supstrata na istraženim lokalitetima na kojima je zabilježeno prisustvo teških metala. Otvaranje pedoloških profila do matičnog supstrata radi se u cilju kako bi se ustanovilo porijeklo prisustva teških metala (prirodno, unošeno ili uticajem ljudskog faktora).

Planirane su i dvije nove monitoring tačke u blizini izvorišta sa kojih se snabdijevaju postojeće kaptaže namijenjene za korisnike ovog područja. Otvaranjem novih monitoring tačaka će se utvrditi da li postoji nivo mogućeg zagađenja zemljišta na teške metale i organske polutante (PAH - policiklični aromatski ugljikovodici).

➤ **Monitoring vode za piće na sadržaj teških metala**

Prema stručnim preporukama Federalnog zavoda za agropedologiju, planiran je monitoring vode za piće na sadržaj teških metala kao i potencijalno toksičnih elemenata i to na olovo (Pb), kadmij (Cd), žive (Hg) i cink (Zn), dvije monitoring tačke. Za uzorkovanje i analizu vode za piće na sadržaj teških metala zadužen je Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo.

➤ **Mehaničko čišćenje, dezinfekcija i hiperhlorinacija cisterne distributivnog sistema za vodu sve do istočišta**

U Drugoj zoni zaštite Spomenika prirode "Skakavac" nalazi se cisterna za vodu z apiće. U cilju zaštite i sigurnosti korisnika vode za piće, neophodno je redovno vršiti mehaničko čišćenje, dezinfekciju i hiperklorinaciju cisterne distributivnog sistema za vodu sve do istočišta.

❖ Promocija područja

U organizaciji Planinarskog društva "Skakavac", u saradnji s Javnom ustanovom, u septembru 2024. godine će se održati "Sarajevo Outdoor Festival". U okviru ovog festivala biće održano više manifestacija, među njima i 8. Skakavac trail koji će okupiti takmičare iz cijelog svijeta.

Kroz program certificiranja za dobivanje certifikata **Green destination** izvršit će se angažman certifikovane organizacije za pružanje usluga edukacije za zelenu destinaciju, što vodi ka ispunjavanju dodatnih 30 kriterija za proces certificiranja. Krajnji cilj jeste dobijanje certifikata za održivi zeleni turizam, certifikata zelene destinacije (Green destination). Ovo je veoma važna promocija područja u sklopu vizuelne identifikacije Skakavca, koji će kao takav biti prepoznatljiv, kako u Kantonu Sarajevo, tako i u Bosni i Hercegovini i na međunarodnom nivou. Sredstva za aktivnost u iznosu od 3.500,00 KM obezbijeđena su iz vlastitih sredstava Javne ustanove. Javna ustanova planira pružanje informacije o smještajnim i ugostiteljskim kapacitetima, proizvođačima organskih proizvoda, unutar obuhvata područja i u kontakt zoni. Navedeno podrazumijeva ažuriranje internet pod-stranice (u okviru glavne stranice) za Spomenik prirode „Skakavac“.

III 2. Spomenik prirode "Vrelo Bosne"

Očuvanje ekosistema crne joha-*Alnus glutinosa*

Na samom prostoru poseban značaj, po Evropskim direktivama o zaštiti staništa, dat je habitatima crne joha (tri zajednice) koje direktno uslovljavaju i kontrolišu vodni režim kopna na prostoru Vrelo Bosne. Ove sastojine daju pečat i autentičnost samom izgledu, a s druge strane omogućavaju egzistenciju

ostalih predstavnika živog svijeta. Zbog velike raznolikosti staništa i vrsta Javna ustanova planira praćenje i aktivnosti s ciljem njihovog očuvanja. U protekloj 2023. godini izvršeno je uklanjanje rizičnih stabala u nukleus zoni. Uklanjanje rizičnih stabala je izvršeno u skladu s definisanim mjerama zaštite prema projektnoj dokumentaciji Kantonalnog zavoda za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa, uz prethodno pribavljene saglasnosti nadležnih institucija.

Nakon prve realizovane faze uklanjanja rizičnih stabala, Javna ustanova planira sljedeće aktivnosti:

- Uklanjanje 29 panjeva posječenih stabala;
- Sadnja istovjetnih mladih stablašica.

U cilju zaštite i očuvanja dendroflora kao integralnog dijela baštine, te zaštite i sigurnosti posjetilaca i njihovog bezbjednijeg kretanja, planirane su redovne mjere zaštite dendroflora koje će omogućiti poboljšanje statusa i njihovo adekvatno održavanje i prezentiranje unutar zaštićenog područja. Redovne mjere zaštite su stručno i pravovremeno orezivanje grana osušenih i polomljenih krošnji stabala na području SP "Vrelo Bosne".

Očuvanje livadskih ekosistema

U cilju očuvanja ekosistema livada s brojnim ednemičnim, rijetkim i ugroženim vrstama biljaka, planira se redovno održavanje i monitoring ovih staništa na području Spomenika prirode "Vrelo Bosne". Očuvanje livada i livadskih ekosistema vrši se na način da se planira redovna kosidba istih. Košenjem se uklanjaju korovske i invazivne vrste biljaka koje negativno djeluju na autohtone vrste na prostoru. U slučaju pojave velikog broja jedinki invazivnih vrsta, vrijedne vrste biljaka i ekosistemi livada mogli bi biti zauvijek izgubljeni za prostor. Planiranim aktivnostima sačuvaće se izvorna vegetacija.

Zaštita divljači i vodenih ptica

Na području Spomenika prirode "Vrelo Bosne" postaviti će se određene količine hrane i soli potrebne za prihranu divljači i ptica tokom zimskih mjeseci. Kontinuirano će se vršiti evidentiranje prisustva divljači na području pomoću praćenja tragova kretanja pojedinih vrsta divljači, kao i sa snimaka sa postavljenih fotozamki (kamera). U okviru monitoringa zdravstvenog stanja ptica na području Spomenika prirode "Vrelo Bosne", izvršiti će se uzorkovanje dijagnostičkog materijala (feces i brisevi iz okoliša u kojem su ptice boravile), te izvršiti uvid u kondiciju i zdravstveno stanje životinja. Prikupljeni uzorci, kod crvenokljunih labudova i patki gluhara, testiraju se na prisustvo virusa visokopatogene influence ptica (virusi ptičije gripe, HPAI) u cilju zaštite ove skupine organizama.

Oplemenjivanje ribljeg fonda

Izradom studije uspostava kontinuiranog monitoringa ihtiofaune na zaštićenim prirodnim područjima, uključujući i područje Spomenika prirode "Vrelo Bosne", nakon izvršene analiza stanja ekosistema i uslova u kojima ihtiofauna obitava, dobivene su određene smjernice za očuvanje ribljeg fonda. Navedeno podrazumijeva oplemenjivanje vodotoka jedinkama iz porodice Salmonida tačnije vrste *Salmo trutta m. fario* Dunavskog sliva. Da bi se obnovio matični riblji fond na ovom dijelu rijeke Bosne čija vodena površina iznosi više od 12,34 ha, potrebno je izvršiti poribljavanje autohtonom vrstom - potočnom pastrmkom. Kao što je već navedeno u okvirnom planu poribljavanja, ova aktivnost se treba izvršiti u periodu od početka do kraja juna, pod nadzorom naučne ustanove koja je registrirana za stručna i znanstvena istraživanja iz područja slatkovodnog ribarstva ili ekologije kopnenih voda u količini od 1.500 komada potočne pastrmke tjelesne dužine 30-35 cm. Sredstva u iznosu od 6.500,00 KM sa uključenim PDV-om obezbijedena su iz budžeta Javne ustanove.

Prstenovanje labudova

Ova aktivnost izvršiti će se u cilju zaštite labudova i njihovog zdravstvenog stanja. Aktivnost će provoditi stručne osobe, a s ciljem da jedinke populacije labudova koji obitavaju na području Vrela Bosne budu obilježene kako bi se zaštitilo njihovo zdravstveno stanje i kako bi se izbjeglo da se na prostor dovode jedinke koje su odbjegle sa nekih drugih područja. Sredstva za realizaciju iznose 4.000,00 KM sa uključenim PDV-om i obezbijedena su iz budžeta Javne ustanove.

➤ Monitoring voda

U Prvoj zoni zaštite Spomenika prirode "Vrelo Bosne", na lokalitetu izvorišta rijeke Bosne planirano je uzorkovanje i ispitivanje vode za piće i to na sadržaj teških metala: olovo (Pb), kadmij (Cd), cink (Zn), arsen (As) i živa (Hg), četiri puta tokom godine. Za uzorkovanje i analizu vode za piće na sadržaj teških metala zadužen je Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo.

➤ **Monitoring otpadnih voda**

S aspekta zaštite i očuvanja prirodnih vrijednosti, monitoring otpadnih voda je redovna aktivnost Javne ustanove i od primarnog je značaja u cilju postizanja dobrog stanja vodnih objekata. Odvodnja i tretman otpadnih voda koje nastaju unutar objekata, vrši se putem bioprečištača do nivoa prerade koji zadovoljava propisanu zakonsku regulativu za upuštanje u prirodni recipijent ili sistem javne kanalizacione mreže. Prema Uredbi o uslovima ispuštanja otpadnih voda u okoliš i sisteme javne kanalizacije, minimalni broj uzoraka tokom jedne godine sa aglomeracijom opterećenja manjom od 2.000 ES je 2 uzorka. Pošto se radi o uređajima manjeg kapaciteta od 2.000 ES, uzimaju se po 2 uzorka za svaki vodni objekat. Na području Spomenika prirode "Vrelo Bosne" nalaze se dva bioprečištača na sljedećim lokalitetima:

- Vrelo Bosne, fijakersko stajalište / AS-VARIOcomp K10
- Velika aleja, fijakersko stajalište / BP ASP K15

Za uzorkovanje i analizu stanja kvaliteta otpadnih voda zadužena je ovlaštena laboratorija.

➤ **Generalno čišćenje i crpljenje otpadne vode iz šahtova bioprečištača zajedno sa taložnim slivnicima i sabirnim separatorima**

Generalno čišćenje i crpljenje otpadne vode iz šahtova bioprečištača zajedno sa taložnim slivnicima i sabirnim separatorima redovna je aktivnost i ista je potrebna radi održavanja vodnih objekata, kao i održavanja dozvoljene količine otpadne vode koja se prikuplja u sabirnim taložnim tankovima. Broj pražnjenja otpadne vode zavisi od količine iste, te će se pražnjenje vršiti u skladu sa potrebama. Na ovom području nalaze se dva vodna objekta koja su u sklopu fijakerskih stajališta na lokalitetima Vrelo Bosne i Velika aleja. Za realizaciju ove aktivnosti zaduženo je pravno lice koje je registrovano za ovu vrstu djelatnosti.

➤ **Servisiranje i održavanje vodnih objekata (bioprečištača) u cilju zaštite voda od zagađivanja**

Servisiranje i održavanje vodnih objekata redovna je aktivnost koja je potrebna radi kontrole stanja ispravnosti rada bioprečištača, jer ukoliko uređaji nisu u ispravnom stanju, postoji velika mogućnost od zagađenja otvorenih vodotoka. Ukoliko uređaji nisu u ispravnom stanju, vrlo moguće je da niti analiza otpadnih voda neće biti u referentnim graničnim vrijednostima čiji parametri moraju zadovoljavati kriterije Uredbe o uslovima ispuštanja otpadnih voda u okoliš i sisteme javne kanalizacije. Na ovom području nalaze se dva vodna objekta koja su u sklopu fijakerskih stajališta na lokalitetima Vrelo Bosne i Velika aleja. Za realizaciju ove aktivnosti zaduženo je pravno lice koje je registrovano za ovu vrstu djelatnosti. Budući da su uređaji iz asortimana različitih dobavljača, za uređaj na Velikoj aleji zadužena je firma Borplastika Eko d.d. Tuzla, a za uređaj na Vrelu Bosne firma Regeneracija d.o.o. Velika Kladuša.

➤ **Upravljanje animalnim otpadom**

Glavni problemi u upravljanju animalnim (konjskim) izmetom na šetnici Velika aleja - Vrelo Bosne je nedovoljno kontrolisano skupljanje i privremeno zbrinjavanje konjskog izmeta, kao i nemogućnost

ekološkog upravljanja konjskim izmetom u pogledu izbora lokacije za dugotrajno zbrinjavanje (odlaganje) otpada.

Na osnovu Elaborata za postupanje sa animalnim otpadom (konjski izmet) na području Velike aleje, planirano je sljedeće:

- ✓ Izrada Plana ekološkog upravljanja animalnim otpadom (konjskim izmetom) na području Velika aleja – Vrelo Bosne. Plan će, između ostalog, definisati najkompleksnije dvije aktivnosti i to odvoz konjskog izmeta nakon privremenog zbrinjavanja u kontejnere do objekta za trajno skladištenje, definisati lokacije za izgradnju objekta namijenjenog trajnom skladištenju konjskog đubriva u objektima specijalne namjene.
- ✓ Nabavka namjenskih kontejnera za zbrinjavanje konjskog izmeta na području SP Vrelo Bosne

❖ Promocija područja

Na području Spomenika prirode "Vrelo Bosne" Javna ustanova planira obilježavanje značajnih ekoloških datuma i to:

- ✓ Svjetski dan voda (22.03.2024.) - planiramo da predstavimo projekat "Uspostava kontinuiranog monitoringa ihtiofaune na zaštićenim područjima Kantona Sarajevo".
- ✓ Svjetski dan zaštite okoliša i Dani zaštićenih područja Kantona Sarajevo (03-05. 06.2024.) - u okviru ove manifestacije planiramo učešće učenika neke od sarajevskih osnovnih i srednjih škola kao i studentima sa Prirodno-matematičkog i Šumarskog fakulteta.
- ✓ Evropski dan bez automobila (22.09.2024.) - tradicionalna biciklijada na kojoj učestvuju učenici ilidžanskih osnovnih i srednjih škola. Vozi se od početka Velike aleje do izvorišta Vrela Bosne i nazad uz policijsko i medicinsko obezbjeđenje.

III 3. Zaštićeni pejzaž "Bijambare"

Očuvanje staništa i vrsta

➤ Očuvanje šumskih ekosistema od štetočina i bolesti

Sanitarnu sječu Javna ustanova planira izvršiti u skladu s praksom održavanja dobrog zdravstvenog stanja šuma. Sanitarnu sječu i radove izvode KJP "Sarajevo-šume" d.o.o. Sarajevo, dok će pregled zdravstvenog stanja šuma i monitoring potkornjaka, pored Nadzorničke službe Javne ustanove, vršiti i davati stručna usmjerenja Šumarski fakultet Univerziteta u Sarajevu.

➤ Očuvanje livadskih ekosistema

U cilju očuvanja livadskih ekosistema s brojnim ednemičnim, rijetkim i ugroženim vrstama biljaka, planira se redovno košenje i održavanje šumskih čistina i monitoring planinskih pašnjaka na području Zaštićenog pejzaža "Bijambare" kako isti ne bi podlegli daljnjem procesu primarne sukcesije i zarasli u šume. U slučaju zarastanja, vrijedne vrste biljaka i ekosistemi mogli bi biti zauvijek izgubljeni za prostor. Planiranim aktivnostima sačuvaće se izvorna vegetacija.

➤ Monitoring vode za piće

Monitoring kvaliteta vode za piće je od primarnog značaja u cilju postizanja dobrog stanja voda vode što se primarno odražava na sigurnost zdravstvene zaštite korisnika ovog područja. Budući da svako područje ima svoje specifične pritiske u vezi sa uticajem na kvalitet voda, isti omogućava pregled stanja i kontrolu

vode tj. da li i u kojoj mjeri potencijalni faktori mogu negativno uticati na kvalitet voda za piće. Monitoring vode za piće je kontinuirana aktivnost i obuhvata mikrobiološku, fizičko-hemijsku analizu, kao i kontrolu rezidualnog hlora.

Za uzorkovanje i analizu vode za piće zadužen je Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo.

➤ **Monitoring otpadnih voda**

S aspekta zaštite i očuvanja prirodnih vrijednosti, monitoring otpadnih voda je redovna aktivnost i od primarnog je značaja u cilju postizanja dobrog stanja vodnih objekata. Odvodnja i tretman otpadnih voda koje nastaju unutar objekata, vrši se putem bioprečištača do nivoa prerade koji zadovoljava propisanu zakonsku regulativu za upuštanje u prirodni recipijent ili sistem javne kanalizacione mreže. Prema Uredbi o uslovima ispuštanja otpadnih voda u okoliš i sisteme javne kanalizacije, minimalni broj uzoraka tokom jedne godine sa aglomeracijom opterećenja manjom od 2.000 ES je 2 uzorka. Pošto se radi o uređajima manjeg kapaciteta od 2.000 ES, uzimaju se po 2 uzorka za svaki vodni objekat. Na ovom području nalazi se jedan vodni objekat (bioprečištač,) koji je u sklopu poslovnog objekta Informativno-edukativnog centra "Bijambare".

Za uzorkovanje i analizu stanja kvaliteta otpadnih voda zadužena je ovlaštena laboratorija.

➤ **Monitoring zemljišta**

U cilju zaštite resursa zemljišta u zaštićenom području, prema Planu upravljanja planiran je nastavak monitoringa zemljišta na fizičko-hemijska svojstva i utvrđivanje koncentracije sadržaja potencijalno teških metala i policikličnih aromatskih ugljikovodika (PAH), dvije monitoring-tačke.

➤ **Generalno čišćenje i crpljenje otpadne vode iz šahtova bioprečištača zajedno sa taložnim slivnicima i sabirnim separatorim**

Generalno čišćenje i crpljenje otpadne vode iz šahtova bioprečištača zajedno sa taložnim slivnicima i sabirnim separatorom redovna je aktivnost i ista je potrebna radi održavanja vodnog objekta, kao i održavanja dozvoljene količine otpadne vode koja se prikuplja u sabirnim taložnim tankovima. Broj pražnjenja otpadne vode zavisi od količine iste, te će se pražnjenje vršiti u skladu sa potrebama. Na ovom području nalazi se jedan vodni objekat koji je u sklopu poslovnog objekta Informativno-edukativnog centra "Bijambare".

Za realizaciju ove aktivnosti zaduženo je pravno lice koje je registrovano za ovu vrstu djelatnosti.

➤ **Servisiranje i održavanje vodnog objekta (bioprečištača) u cilju zaštite voda od zagađivanja**

Servisiranje i održavanje vodnog objekta redovna je aktivnost koja je potrebna radi kontrole stanja ispravnosti rada bioprečištača, jer ukoliko uređaj nije u ispravnom stanju, postoji velika mogućnost od zagađenja otvorenih vodotoka. Ukoliko uređaj nije u ispravnom stanju, vrlo moguće je da niti analiza otpadnih voda neće biti u referentnim graničnim vrijednostima čiji parametri moraju zadovoljavati kriterije Uredbe o uslovima ispuštanja otpadnih voda u okoliš i sisteme javne kanalizacije. Na ovom području nalazi se jedan vodni objekat (tip uređaja: SBR REG 40 PE) koji je sastavni dio poslovnog objekta Informativno-edukativnog centra "Bijambare". U sklopu uređaja nalaze se i mastolovi:

- Dva mastolova za odstranjenje ulja i masti iz otpadne vode sa vanjske česme i kuhinje
- Edukaciono-informacionog centra (NV1, kapaciteta po 1,0l/s) i
- Jedan mastolov u sklopu parking prostora Bijambare (AQUAREG 60 bp 6)

Budući da je uređaj iz asortimana firme Regeneracija d.o.o. Velika Kladuša, ista je zadužena za realizaciju ove aktivnosti. Mehaničko čišćenje, dezinfekcija i hiperhlorinacija kapraža i rezervoara distributivnog sistema za vodu sve do istočišta. U cilju zaštite i sigurnosti korisnika vode za piće, neophodno je redovno vršiti mehaničko čišćenje, dezinfekciju i hiperhlorinaciju kaptaža i rezervoara distributivnog sistema za vodu sve do istočišta. Potrebno je izvršiti reviziju projekta rekonstrukcije vodovoda na području Zaštićenog pejzaža "Bijambare".

➤ **Zaštita ekosistema tresetišta**

Prema akcionom planu *Zaštita staništa i vrsta i očuvanje hidroloških vrijednosti područja kroz aktivnost: Restauracija ekosistema tresetišta*, izvršilo se istraživanje i izrada smjernica/programa za restauraciju tresetišta na području Zaštićenog pejzaža „Bijambare“. Pomenuto istraživanje je dalo smjernice koje između ostalog ukazuju na potrebu obnavljanja i očuvanja hidrološkog režima tresetnih ekosistema. Kako bi se pomenuta smjernica realizirala neophodno je izraditi idejno rješenje za održavanje hidrološkog režima tresetnih ekosistema na Zaštićenom pejzažu „Bijambare“. Izrada idejnog rješenja bi se realizirala kroz direktni sporazum od 6.000 KM.

Također, jedna od smjernica koja je data kroz projekat „Istraživanje i izrada smjernica/programa za restauraciju tresetišta na području Zaštićenog pejzaža „Bijambare“ jeste i uklanjanje drvenastih i ostalih vrsta biljaka koje negativno utiču na hidrološki režim tresetišta. Aktivnosti uklanjanja će biti izvršene na proljeće, odnosno sa nastupanjem povoljnih vremenskih uvjeta.

❖ **Promocija područja**

U sklopu obilježavanja značajnih ekoloških datuma, na ovom području planiramo obilježiti sljedeće značajne ekološke datume:

- Svjetski dan biološke raznolikosti (22.05.2024) - planiramo održavanje likovne kolonije u kojoj će učestvovati učenici neke od sarajevskih škola.
- Sajam Zlatne boje - u mjesecu septembru je planirana organizacija sajma lokalnih proizvoda i rukotvorina. Tim povodom predstavnici lokalne zajednice koja gravitira području Zaštićenog područja „Bijambare“ će imati priliku da izlože i prodaju svoje proizvode i rukotvorine.
- Obilježavanje oktobra – mjeseca zaštite od požara - učenicima neke od osnovnih škola iz Sarajeva predstavnici profesionalne Vatrogasne brigade Kantona Sarajevo održaće predavanje o zaštiti od požara.

III 4. Zaštićeni pejzaž "Trebević"

Očuvanje staništa i vrsta

➤ **Očuvanje šumskih ekosistema**

Sanitarnu sječu Javna ustanova planira izvršiti u skladu s praksom održavanja dobrog zdravstvenog stanja šuma. Sanitarnu sječu i radove izvode KJP "Sarajevo-šume" d.o.o. Sarajevo, dok će pregled zdravstvenog stanja šuma i monitoring potkornjaka, pored Nadzorničke službe Javne ustanove, vršiti i davati stručna usmjerenja Šumarski fakultet Univerziteta u Sarajevu.

➤ **Očuvanje ekosistema planinskih livada**

Uspostava kontinuiranog monitoringa biodiverziteta livadskih ekosistema na uspostavljenim trajnim plohamo izvršiti će se s ciljem zaštite ovih staništa kroz kontinuirano prikupljanje podataka koji služe za

praćenje stanja identificiranih vrsta i definisanja odgovarajućih mjera očuvanja prirodnih vrijednosti, unapređenje zaštite i konzervacije elemenata prirodnog diverziteta.

❖ Održavanje i razvoj infrastrukture

Infrastrukturno uređenje i opremanje ovog područja će se bazirati na uspostavljanju osnovne infrastrukture za prihvata posjetilaca koja se ogleda u izgradnji i postavljanje hladnjaka, klupa za odmor, posuda za smeće, informativnih tabli i ostalih sličnih konstrukcija pripadajuće namjene.

U tekućoj godini planiramo i sa aspekta zaštite prirode riješiti:

- ✓ Bujične poplave koje nastaju kao posljedica kratkotrajnih oborina velikog intenziteta. Uzimajući u obzir da je karakteristično iznenadna lokalna poplava velikog volumena i kratkog trajanja, te da je područje Zaštićenog pejzaža često pogođeno ovom vrstom nepogode, koja narušava kako infrastrukturni sadržaj tako i šumski ekosistem ispiranjem površinskog tla. S ciljem adekvatnog rada na rješavanju ove problematike, neophodno je od strane stručne institucije da se izradi idejno rješenje o načinu zaštite područja od nepredvidivih prirodnih nepogoda.

❖ Promocija područja

Promotivni događaji koje Ustanova planira sastoje se od obilježavanja značajnih ekoloških datuma i to:

- ✓ Svjetski dan zaštite šuma (21.03.2024.) – Javna ustanova planira obilježiti sa učenicima neke od sarajevskih škola.
- ✓ 22. 04.2024. – u sklopu obilježavanja Dana planete Zemlje učenici neke od sarajevskih srednjih škola uradiće akciju uređenja područja i uvođenja šumskog reda.

III 5. Zaštićeni pejzaž "Bentbaša"

Zaštita staništa i vrsta

➤ Kontinuirani monitoring lipa u Aleji ambasadora

Stabla lipa u Aleji ambasadora su u jako lošem stanju sa aspekta uzgojnih karakteristika kao i sa aspekta uslova u kojima se iste nalaze. Propadanje ovih stabala ima kako ekonomske tako i estetske posljedice te gubitak vremena potrebnog za podizanje određene zajednice, aleje ili drvoreda što je nenadoknadivo. Uspostava monitoringa podrazumijeva postupanje prema smjernicama datim u elaboratu na osnovu karte rizika te preporuke za sanaciju ili eventualno uklanjanje i zamjenu oboljelih jedinki.

➤ Ekološka revitalizacija prostora

Ona podrazumijeva sprečavanje ilegalnih aktivnosti na prostoru i sanaciju degradiranih površina unutar obuhvata Zaštićenog pejzaža „Bentbaša“. Ova aktivnost ogleda se u revitalizaciji degradirane površine sa

desne strane glavne šetnice na Darivi kako bi se spriječio ilegalno odlaganje otpada. Revitalizacija bi se postigla putem čišćenja i ozelenjavanja površine, kroz projekat Federalnog ministarstva okoliša i turizma.

➤ **Uklanjanje invazivne vrste *Ailanthus altissima* (žljezdasti pajasen)**

Nakon uspješne realizacije aktivnosti uklanjanja invazivne vrste *Ailanthus altissima* na području Bentbaše u cilju zaštite staništa i vrsta, aktivnost je potrebno nastaviti svake godine. Također planiramo pored uklanjanja individua ove vrste uklanjanje proširiti i na jedinke drugih evidentiranih invazivnih vrsta na području.

➤ **Očuvanje ekosistema mezofilnih livada i zelenih površina**

Očuvanje mezofilnih livada vrši se kroz monitoring zelenih površina na način da se planira redovna kosidba istih. Košenjem se uklanjaju korovske i invazivne vrste biljaka koje negativno djeluju na autohtone vrste u prostoru. U slučaju pojave velikog broja jedinki invazivnih vrsta, autohtone vrste mogle bi biti zauvijek izgubljene za prostor. Planiranim aktivnostima sačuvaće se izvorna vegetacija.

IV PREGLED PROJEKATA JAVNE USTANOVE

IV. 4.1. Kapitalni projekti

IV. 4.1.1. Projekat: „Osnivanje Planinske botaničke bašte na području Zaštićenog pejzaža Trebević“

Kratak sadržaj:

Projekat „Osnivanje Planinarske botaničke bašte na području Zaštićenog pejzaža Trebević“ je sufinansiran od strane Federalnog ministarstva okoliša i turizma. Imajući u vidu činjenicu da se radi o projektu kapitalnog značaja kako za Ustanovu tako i za Kanton Sarajevo, za uspostavljanje ovog objekta u budućem periodu potrebna značajna finansijska sredstva, kako za samu izradu projektne dokumentacije, tako i za izgradnju, opremanje i održivo funkcionisanje budućeg jedinstvenog „Centra za očuvanje i promociju biodiverziteta“.

Na području Zaštićenog pejzaža „Trebević“ je u skladu sa važećim planom upravljanja planirana uspostava botaničke bašte, te je u tom cilju Ustanova za zaštićena prirodna područja poduzela niz aktivnosti na pripremi projektne dokumentacije koja bi vodila ka realizaciji pomenute aktivnosti.

Imajući u vidu činjenicu da se radi o projektu kapitalnog značaja kako za Ustanovu tako i za Kanton Sarajevo, te da su za uspostavljanje ovog objekta u budućem periodu potrebna značajna finansijska sredstva, kako za samu izradu projektne dokumentacije, tako i za izgradnju, opremanje i održivo funkcionisanje iste, u cilju analiza ekonomsko-finansijskih, okolišnih i socioloških efekata osnivanja i funkcioniranja objekta ovakvog tipa, potrebno je izraditi dokument pod nazivom “ Studija društvene, ekonomske i ekološke opravdanosti uspostave botaničke bašte na području ZP “Trebević””.

Izrada ove studije će izvršiti analizu svih aspekata realizacije ovog kapitalnog projekta sa posebnim fokusom na cjelokupnu opravdanost projekta sa stanovišta javnog interesa, ali i očekivanih troškova i mogućih prihoda.

Studija će dati odgovor na pitanje o mogućim troškovima uspostave Planinske botaničke bašte, koja podrazumijeva izgradnju objekata, troškove nabavke opreme potrebne za njeno funkcionisanje, analizu mogućih načina upravljanja pojedinačnim sadržajima unutar cijelog kompleksa, kao i ostala važna pitanja

vezana za moduse saradnje s drugim institucijama i organizacijama u realizaciji i funkcionisanju ovog objekta, a sve u cilju definisanja svrhe i opravdanosti pokretanja daljih aktivnosti i planiranja njegove provedbe.

Važno je napomenuti da je izvođenje konkretnih radova na uspostavi Planinske botaničke bašte prethodno uslovljeno usvajanjem prostornog plana područja posebnih obilježja, zatim promjene namjene zemljišta uz rješavanje imovinsko-pravnih odnosa te pribavljanje propisanih dozvola. Vrijednost izrade ovog projekta procjenjena je na 20.000,00 KM (sa uključenim PDV-om) i predviđena je iz namjenskih sredstava resornog Ministarstva.

IV.4.1.2. Projekat: Genetički monitoring šumskog drveća na području Zaštićenog pejzaža "Trebević"

Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo finansira realizaciju projekta genetičkog monitoringa šumskog drveća koji ima za cilj istraživanje genetičkog fonda, određivanje fenologije i morfoloških svojstava glavnih šumskih vrsta "Zaštićenog pejzaža Trebević". Navedene aktivnosti će dati podatke o stanju genetičkog fonda, kao i smjernice na koji način se dalje treba vršiti genetički monitoring na svim zaštićenim područjima Kantona Sarajevo.

Rok realizacije: 31.12.2024.

Ukupna vrijednost projekta: 36.210,00 KM, KJU ZPP finansira sa 6.240,00 KM

IV.4.1.3. Projekat: Obnova šumskih progala nastalih usljed posljedica prenamnoženja potkornjaka smrče na području Zaštićenog pejzaža Bijambare

Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo finansira realizaciju projekta koji ima za cilj obnovu šumskih sastojina koje su tokom prenamnoženja potkornjaka dovele do sušenja velikog broja stabala. Kao krajnji rezultat projekta je blagovremeno očuvanje narušenog šumskog ekosistema i omogućavanje prirodne obnove na području "Zaštićenog pejzaža Bijambare".

Ukupna vrijednost projekta: 22.652,50 KM od toga Javna ustanova finansira sa 2.652,50 KM. Javna ustanova je provela tendersku proceduru javne nabavke, te je zaključen ugovor a realizacija aktivnosti će otpočeti u 2024.godini. Rok realizacije 31.10.2024. godine.

IV.4.1.4. Projekat: „Unapređenje upravljanja otpadom na zaštićenim prirodnim područjima Kantona Sarajevo“

Projekat je prijavljen na poziv Fonda za zaštitu okoliša Federacije Bosne i Hercegovine.

Finansijska vrijednost projekta je 163.500,00 KM, a učešće Fonda iznosi 97.000,00 KM.

Cilj projekta je nabavka specijalizovanog vozila za selektivno sakupljanje otpada na svih pet zaštićenih prirodnih područja, a posebno na područjima sa najvećim pritiskom turista kao što su: Spomenik prirode "Vrelo Bosne", Zaštićeni pejzaž "Bentbaša", Zaštićeni pejzaž "Trebević" i Zaštićeni pejzaž "Bijambare".

IV.4.1.5. Projekat: „Uspostava kontinuiranog monitoringa biodiverziteteta livadskih ekosistema na području Spomenika prirode „Skakavac“ i Zaštićenog pejzaža „Trebević“

Kratak sadržaj:

Unutar zaštićenih područja nalaze se mnogi vrijedni ekosistemi koji su indikatori stanja područja, a na kojima je potrebno vršiti kontinuirani monitoring. Javnoj ustanovi su odobrena sredstva za sufinansiranje projekta putem Javnog konkursa Fonda za zaštitu okoliša Federacije Bosne i Hercegovine za dodjelu sredstava za realizaciju programa, projekata i sličnih aktivnosti iz područja zaštite okoliša za 2023. godinu-JK 2023, a koji će se odnositi na sljedeću programsku aktivnost iz područja zaštite prirode LOT 6, sa sljedećim projektom: „Uspostava kontinuiranog monitoringa biodiverziteteta livadskih ekosistema na području Spomenika prirode „Skakavac“ i Zaštićenog pejzaža „Trebević“.

Projekat će se realizovati u saradnji sa relevantnim institucijama i stručnjacima koji iza sebe imaju adekvatna iskustva iz ove oblasti. Aktivnosti planirane navedenim projektom obuhvataju:

- Usluge monitoringa livadskih ekosistema na istraživanim područjima, terenska istraživanja unos podataka u novoformirani web GIS preglednik Javne ustanove.
- Marketing i promocija s ciljem edukacije i podizanje ekološke svijesti.

Ukupna vrijednost projekta iznosi 66.696,00 KM od čega Javna ustanova učestvuje u u iznosu od 17.040,00 KM, a sredstva obezbijeđena od strane Fonda za zaštitu okoliša F BiH iznose 49.656,00 KM.

IV.4.1.6. Projekat: Ekološka revitalizacija i rekultivacija površine i uklanjanje invazivne vrste *Ailanthus altissima* - žljezdasti pajasen na području Zaštićenog pejzaža „Bentbaša“

Kratak sadržaj:

Projekat je sufinansiran od strane Federalnog ministarstva okoliša i turizma putem poziva za odabir korisnika sredstava „Tekući transferi drugim nivoima vlasti i fondovima – Akcioni plan Strategije okoliša“ za 2023. godinu.

Projektne aktivnosti podrazumijevaju sakupljanje i odvoz korova i građevinskog otpada, zaravnavanje terena, nasipanje površinskog sloja zemlje i zasijavanje travnim smjesama. Time će se spriječiti dalja degradacija, kako zemljišta na kojem se otpad nalazi, tako i rijeke Miljacke, jer bi bio onemogućen dalji unos raznih polutanata u vodu putem erozivnih djelovanja. Prednje navedene aktivnosti su realizovane u 2023 godini, osim zasijavanja travnim smjesama. U cilju realizacije programskih sktivnosti Javna ustanova je planirala i uklanjanje invazivne vrste *Ailanthus altissima* prema propisanoj metodologiji. Također je za potrebe obilaska terena i kontinuiranog monitoringa, pored ljudskih resursa, potrebno je nabaviti i manji eko-traktor sa svim priključcima, kao što su prikolica i kosačica, što će zasigurno obezbijediti bolju efikasnost u radu Javne ustanove, kao i funkcionisanju ovog zaštićenog područja. Nabavkom potrebne i adekvatne mehanizacije moći ćemo samostalno, bez angažovanja vanjskih kompanija, raditi monitoring i suzbijanje invazivnih vrsta na ovom području. Osim toga, eko-traktor će poslužiti i za prikupljanje otpada, te stalno i efikasnije održavanje postojeće infrastrukture. Glavni cilj projekta jeste stavljanje površine u funkciju održivog upravljanja i očuvanje biodiverziteteta kroz uklanjanje invazivnih vrsta. Ukupna vrijednost projekta iznos 156.624,00 KM od čega Ustanova učestvuje u u iznosu od 40.600,00 KM, a sredstva obezbijeđena od strane Federalnog ministarstva okoliša i turizma iznose 116.024,00 KM.

IV.4.2. Projekti u fazi realizacije drugih institucija

IV.2.1. Projekat: UNDP-GEF Project: "Sustainability of Protected Areas-SPA"

Razvojni program Ujedinjenih nacija u Bosni i Hercegovini je krajem 2022. godine započeo sa implementacijom projekta pod nazivom "Sustainability of Protected Areas-SPA" - održivost zaštićenih područja u Bosni i Hercegovini. Učešće Javne ustanove ogleda se kroz sufinansiranje koje se odnosi na aktivnosti što doprinose praktičnom unapređenju upravljanja zaštićenim područjima kroz jačanje otpornosti ključnih vrijednosti biološke raznolikosti na uticaje klimatskih promjena i poboljšane promocije prirodnih vrijednosti, proizvoda i usluga u ciljanim zaštićenim područjima. Trajanje projekta je pet godina, shodno dinamici UNDP-a, planiraju se realizovati slijedeće aktivnosti na zaštićenim prirodnim područjima Kantona Sarajevo:

- ✓ Spomenik prirode "Vrelo Bosne "

Finalizacija sveobuhvatne procjena opasnosti od uticaja klimatskih promjena.

- ✓ Spomenik prirode "Skakavac"

Razvoj i operacionalizacija sistema ranog upozoravanja i izrada akcionog plana zaštite od požara sa prioritarnim mjerama prevencije finalizacija dokumenta.

Smjernice za upravljanje mehanizmima kontrole najezde potkornjaka i mjere ranog odgovora koje su kompatibilne sa režimom zaštite.

- ✓ Zaštićeni pejzaž "Bijambare"

Procjena stanja i akcioni plan za ugrožene šume smrče i osjetljive zajednice tresetišta Zaštićenog pejzaža "Bijambare".

Rok realizacije projekta: 2025. godina

V Sporazumi Javne ustanove sa drugim institucijama

V.1. Sporazum o saradnji na realizaciji aktivnosti iz važećih planova upravljanja zaštićenim prirodnim područjima Kantona Sarajevo

Sporazumom o saradnji na realizaciji aktivnosti iz važećih planova upravljanja zaštićenim prirodnim područjima Kantona Sarajevo zaključenim između Javne ustanove i Ministarstva komunalne privrede, infrastrukture, prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša Kantona Sarajevo je jednim dijelom ugovoreno unapređenja infrastrukture po zaštićenim prirodnim područjima kao i aktivnosti na zaštiti prirodnih vrijednosti unutar zaštićenih prirodnih područja. Pojedinačne aktivnosti su razrađene u poglavlju III.

V.2. Sporazum o sufinansiranju realizacije projekta/elaborata/tehničkog rješenja/ zamjene postojeće rasvjete s novim efikasnijim sistemom rasvjete na lokalitetu Vrelo Bosne u obuhvatu Spomenika prirode „Vrelo Bosne“

Sporazum je potpisan između Općine Ilidža i Javne ustanove, a sporazumom je ugovorena realizacija aktivnosti na zamjeni postojeće rasvjete s novim energetski efikasnijim sistemom rasvjete na području Spomenika prirode „Vrelo Bosne“.Tenderske procedure su obustavljane zbog uloženi žalbi od strane ponuđača.

V.3. Sporazum o realizaciji projekata interpretacijske infrastrukture-edukativne staze na potezu nukleus-arheološki lokalitet Crkvina kod sela Vrutci unutar Spomenika prirode „Vrelo Bosne“

Sporazum je potpisan između Općine Ilidža, Kantonalnog zavoda za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Sarajevo i Javne ustanove, a sporazumom je ugovorena realizacija aktivnosti koje se odnose na očuvanje i interpretaciju kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa na području Spomenika prirode „Vrelo Bosne“.

Sredstva za realizaciju ovih aktivnosti obezbijeđena su od strane Općine Ilidža u iznosu od 35.000,00 KM. Javna ustanova iz vlastitih sredstava planira sufinansirati eventualnu razliku sredstava po zaključenim ugovorima sa ponuđačima a sve za potrebe realizacije projekata.